

biskupstwa praskiego, informacja Galla o utworzeniu metropolii w Gnieźnie oraz rzekome zwolnienie Kazimierza Odnowiciela ze ślubów zakonnych. W komentarzach do polskich tekstów zwraca uwagę na ogół staranny dobór literatury. Pominęto jedynie studia M. Z. Jedlickiego i P. Davida.

Całość sprawia wrażenie imponujące, tym bardziej iż przygotował ją jeden człowiek, wspomagany przez 1-2 pomocników. Wydawca H. Zimmermann jest profesorem historii średniowiecznej w Tybindze, protestanckim teologiem oraz wybitnym znawcą dziejów papieństwa (por. Przegl. Hist. t. 74, 1983, s. 811 i n.).

STANISŁAW RUSSOCKI (Warszawa)

Le „De poenis temperandis” de Tiraqueau (1559). Introduction, traduction et notes A. Laingui, préface J. Imbert, Paris 1986, ss. 342.

André Tiraqueau (1488 - 1558), humanista francuski, przyjaciel Rabelais, był przedstawicielem narodowej szkoły francuskiej w prawoznawstwie. Reprezentował tak zwany syntetyczny kierunek (*Nova Methodus* w porównaniu z nadal panującym na uniwersytetach *Mos Italicus*) i szczególnie zasłużył się na polu nauki prawa karnego we Francji. A. Laingui, czołowy przedstawiciel rozwijającej się obecnie prężnie francuskiej nauki historii prawa karnego przygotował we własnym tłumaczeniu z opracowaniem edytorskim i wstępem słynny traktat Tiraqueau o zasadach odpowiedzialności karnej. Tekst nie stanowi wydania naukowego, lecz ma udostępnić szerszemu kręgowi badaczy klasyczne dzieło francuskiej doktryny prawa karnego XVI w. A. Tiraqueau znaczeniem naukowym i zakresem wpływów nie dorównywał karnistom tej miary co Tiberius Decian i Julius Clarus, jednakże dla Francji tej epoki był najważniejszym karnistą, który wychodząc ze zdobyczy włoskiej szkoły prawa karnego w niejednym wypowiedział nowe i oryginalne poglądy. *De Poenis Temperandis* to pierwszy publikowany we Francji traktat o zasadach odpowiedzialności, wyjaśniający, kiedy karę może sąd uchylić, a kiedy tylko złagodzić. Konstrukcja dzieła jest tradycyjna: autor omówił kolejno, niekiedy zwięźle, najczęściej z obszernymi dygresjami, 64 kasusy, rozpoczynając od takich kwestii fundamentalnych, jak obrona konieczna i problem prowokacji ze strony pokrzywdzonego oraz stany szaleństwa i chorób psychicznych po kasus ostatni, rozważający sprawę decyzji sądu w przypadku, kiedy skazaniec urwie się z szubienicy. O systematycznych sukcesach dzieła trudno by mówić, jednakże wielką zasługą A. Tiraqueau, który wywarł wpływ na złagodzenie francuskiej praktyki sądowej XVI-XVII w., było wskazanie na liczne sytuacje, w których należało całkowicie bądź częściowo odstąpić od wykonania kary. Zauważmy na marginesie, iż biorąc pod uwagę zanikanie znajomości łaciny w kręgach nie tylko praktyków, ale i przedstawicieli dyscyplin naukowych w zakresie prawa, należałoby coraz częściej podejmować trud publikowania niektórych tekstów klasycznych prawniczej literatury europejskiej bądź w przekładzie na język polski, bądź w wydaniach dwujęzycznych, które zastępowałyby w ten sposób konieczność korzystania z coraz rzadszych, wydań oryginalnych.

STANISŁAW SALMONOWICZ (Toruń)